

Latvijas Republika
Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

PĒTĪJUMS

**„Nevalstisko organizāciju sektora
klasifikācija un datu apkopošana”**

Rīga, 2008

Saturs

Saturs.....	2
1. Latvijas nevalstisko organizāciju sektora darbība.....	3
1.1. Nevalstisko organizāciju sektora izpratne.....	3
1.2. NVO sektora pārskatāmība.....	7
1.3. Informācijas apkopojums.....	12
1.4. Latvijas NVO darbības reglamentācijas sistēma.....	17
1.5. Esošās sistēmas priekšrocības un trūkumi.....	22
2. Ārvalstu pieredze nevalstiskā sektora datu un informācijas apkopošanā.....	23
2.1. Jaunzēlande.....	23
2.2. Čehija.....	28
3. Iespējamie risinājumi.....	32
3.1. Klasifikācijas ieviešana.....	34
3.2. NVO datu bāzes izveide.....	38
Secinājumi un ieteikumi.....	41
Pielikumi.....	43

1. Latvijas nevalstisko organizāciju sektora darbība

1.1. Nevalstisko organizāciju sektora izpratne

Nevalstiskajām organizācijām ir ļoti liela nozīme un ietekme uz procesiem valsts dzīvē, taču tās līdzdalība un tās apjomi ir atkarīgi tikai no pašu organizāciju un to biedru vēlmēm iesaistīties. Sabiedrības aktivitātes un to iesaistīšanās dažādās organizācijās un pasākumos liecina par valsts stāvokli, tās demokrātijas pakāpi.

Pēdējā laikā Latvijas iedzīvotāji arvien aktīvāk sāk nodarboties ar politisko līdzdalību, kas izpaužas kā iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju pārstāvju iesaistīšanās politikas veidošanās procesos, lai panāktu konkrētai sociālai grupai labvēlīgāku lēmumu pieņemšanu. Par aktīvāku iedzīvotāju iesaistīšanos politiskā līdzdalībā liecina nevalstisko organizāciju straujš pieaugums. Pēc Lursoft datiem 2007.gadā ir reģistrēts jebkad lielākais NVO skaits – 1247 organizācijas, kas ir par 30% vairāk nekā vidēji iepriekšējos gados. Tāpat pēc Statistikas pārvaldes datiem NVO sektora ieguldījums valsts IKP ar katru gadu palielinās un 2005.gadā tas sasniedzis 0,21% atzīmi.¹

Atbilstoši izstrādātajām Pilsoniskās sabiedrības attīstības politikas pamatnostādņēm 2005.-2013.gadam, par Sabiedriskajām (nevalstiskajām) organizācijām tiek uzskatītas organizācijas, kuras veidojušās uz privātas iniciatīvas pamata bez peļņas gūšanas mērķa.

Līdz šim Latvijā nav izstrādāts vienots nevalstisko organizāciju sektora definējums. Tā robežas un darbības kritērijus nosaka vairāki normatīvie akti.

Atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likumam, kas aizstāja iepriekš spēkā esošo Sabiedrisko organizāciju likumu, Latvijā ir divi sabiedrisko (nevalstisko) organizāciju veidi - biedrības un nodibinājumi.

Biedrība ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura.

Nodibinājums, arī fonds, ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura.²

¹ Latvijas nacionālie konti 2005, LR Centrālā statistikas pārvalde, Rīga, 2007., 55.lpp.

² <http://www.likumi.lv/doc.php?id=81050&mode=KDOC> (Biedrību un nodibinājumu likums)

Pēc Lursoft datiem šobrīd Latvijā kopumā reģistrētas gandrīz 13'000 organizācijas. Taču laika gaitā, dažādu apsvērumu dēļ, piemēram, netika veikta pārreģistrācija Biedrību un nodibinājumu reģistrā, daļa organizācijas ir likvidētas. Nelikvidēto NVO skaits ir 9,5 tūkstoši, taču pēc valsts ieņēmumu dienesta un statistikas pārvaldes datiem, aktīvu darbību veic apmēram tikai 5,3 tūkstoši organizāciju, kas darbojas dažādās jomās, tai skaitā sociālās un veselības aprūpes, sporta un aktīvās atpūtas, izglītības, reliģijas, cilvēktiesību, vides aizsardzības un citās jomās.

Informācija par šo organizāciju reģistrāciju, darbību, veiktajām izmaiņām un plānotajām aktivitātēm ir pieejama dažādās valsts datu bāzēs. Galvenokārt, LR Uzņēmumu reģistrā, kur organizācija tiek reģistrēta, Valsts ieņēmumu dienestā, kur tiek iesniegti gada pārskati par veikto darbību un Finanšu ministrijas Sabiedriskā labuma komisijai, kura saņem pārskatus par paveikto un plānoto darbību no sabiedriskā labuma statusu ieguvušajām organizācijām. Jāpiemin, ka pēdējā, saņemto informāciju nepublisko un nenodod tālākai apstrādei.

Nevalstiskās organizācijas darbojas kā tilts starp sabiedrību un valsti. No sabiedrības puses NVO darbojas kā sabiedrības attieksmes nesējs par konkrēto jautājumu. NVO spēj dziļāk ieskatīties problēmā un sniegt eksperta viedokli, tādējādi meklējot valstij labāko risinājumu, vienlaikus veicinot arī sabiedrības uzticēšanos valdībai un tās lēmumu likumībai. Savukārt no valsts puses NVO ir spēcīgs ministriju sadarbības partneris. NVO ir liela nozīme politikas formulēšanas, izskaidrošanas, realizēšanas un vērtēšanas procesos. Tās darbojas kā papildus informācijas avots un pirmais brīdinātājs par politikas potenciālajiem riskiem vai neveiksmēm. Cieša NVO un ministriju sadarbība ļauj, strādāt profesionālāk, formulējot politiku sabiedrībai saprotamākā izteiksmes formā un laikus konsultēties ar sabiedrību.

Galvenie NVO līdzdalības veidi:

- līdzdarbība likumdošanas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā;
- brīvprātīgais darbs, labdarība un filantropija;
- sadarbība starp valsti, pašvaldībām, uzņēmējiem un NVO;
- uzdevumu deleģēšana nevalstiskajām organizācijām.

Latvijas likumdošana paredz sabiedrības līdzdalību centrālajā valsts pārvaldē, līdzdarbojoties dažādās darba grupās, padomēs, konsultatīvās struktūrās, kā arī sniedzot atzinumus un priekšlikumus pēc institūcijas amatpersonu iniciatīvas. Lai veicinātu nevalstisko organizāciju iesaistīšanos lēmumu pieņemšanas procesā Finanšu ministrijā sākot ar 2008. gada janvāri uzsākts darbs ar nevalstiskā sektora informēšanas sistēmu par FM sagatavotajiem tiesību aktu projektiem. Tādējādi jebkurai NVO ir iespēja savlaicīgi iepazīties ar FM sagatavotajiem tiesību aktu projektiem, analizēt un apspriest tos plašākā sabiedrībā (biedru vidū) un sniegt savus priekšlikumus vai ieteikumus.

Tāpat ļoti nozīmīgs NVO ieguldījums ir līdzdalība ES līmeņa sadarbību tīklu darbībā. Latvijas NVO var ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ES, piedaloties Latvijas nacionālo pozīciju izstrādē attiecīgo ministriju ietvaros. Likums NVO iesaistīšanu nenosaka ministrijām par pienākumu, bet attiecīgās nozares ministrijas bieži vien aicina NVO piedalīties šo pozīciju izstrādē. Pašlaik šis līdzdalības process ir neregulārs un tam trūkst saturiskas kvalitātes, jo nav izstrādāts savlaicīgs un kvalitatīvs sadarbības mehānisms. Savukārt 2007. gadā no NVO puses tika uzsākta abpusēja diskusija par ciešākas un kvalitatīvas sadarbības nepieciešamību ES jautājumos.

NVO pašlaik darbojas samērā jaunā vēl līdz galam neizkoptā tiesiskajā un saimnieciskajā darbības vidē. Neskatoties uz to, ka pirms četriem gadiem tika mainīta NVO darbības vide, pielāgojot to ES prasībām, nav atrisināta problēma, kas saistīta ar skaidru sektora robežu noteikšanu.

Neskatoties uz to, ka jaunā Biedrību un nodibinājumu likuma un Sabiedriskā labuma organizāciju likuma ieviešana atrisināja vairākas ar NVO darbības tiesisko struktūru saistītas problēmas, nosakot skaidrāku NVO iedalījumu biedrībās un nodibinājumos un vienvēidīgāku un detalizētāku tiesisko struktūru, sabiedriskā labuma statusu ieguvušajām NVO, piešķirot palielinātas nodokļu priekšrocības un NVO nodarbināto brīvprātīgo nealgotu darbinieku statusa nostiprināšanu tiesību aktos, aizvien nav atrisināta problēma ar NVO un politisko partiju un reliģisko organizāciju darbības reglamentācijas nošķiršanu. 2005.gada 25.oktobra MK noteikumi Nr.810 „Par institucionālo sektoru klasifikāciju” nosaka krietni plašākas robežas Nevalstisko organizāciju definējumam kā tas ir noteikts Biedrību un nodibinājumu likumā. Par NVO tiek uzskatītas organizācijas, kas nodrošina preces un pakalpojumus fiziskajām personām vai fizisko personu grupām un kas resursus

gūst galvenokārt no brīvprātīgām iemaksām naudas vai naturālā izteiksmē – arodbiedrības, profesionālās vai izglītības apvienības, patērētāju asociācijas, politiskās partijas, baznīcas, reliģiskās kopienas, kā arī kultūras, atpūtas un sporta klubi, žēlsirdības, atbalsta un palīdzības organizācijas.³ Šāda normu interpretācija rada situāciju, kurā nav skaidri nosakāms NVO sektora lielums. Ja viena institūcija, piemēram, LR uzņēmumu reģistrs NVO sektoru asociē ar Biedrībām un nodibinājumiem, tad cita, piemēram, Centrālā statistikas pārvalde, balstoties uz institucionālo sektoru klasifikāciju šajā sektorā ieliek arī reliģiskās organizācijas un politiskās partijas.

³ 2005.gada 25.oktobra MK noteikumi Nr.810 „Par institucionālo sektoru klasifikāciju”

1.2. NVO sektora pārskatāmība

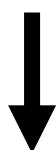
Informācija par nevalstiskā sektora darbību Latvijā ir pieejama vairākās ar nozari saistītās valsts un tās pārvaldībā esošajās iestādēs, un nevalstisko sektoru apvienojošajās organizācijās.

Galvenie informācijas un datu avoti ir

- LR Uzņēmumu reģistrs;
- Valsts ieņēmumu dienests;
- Centrālā statistikas pārvalde;
- Finanšu Ministrija (Sabiedriskā labuma reģistrs un Valsts kase);

NVO kā informācijas sniedzējs:

LR Uzņēmumu reģistrā	Valsts ieņēmumu dienestā	Finanšu Ministrijā (Sabiedriskā labuma organizācijas)
<ul style="list-style-type: none"> • Organizācijas nosaukums; • Reģistrācijas numurs; • Juridiskā adrese (kontaktainformācija); • Organizācijas mērķi; • Lēmumu pieņemšanas datums; • Izpildinstitūcijas un valdes sastāvs; • Ziņas par darbības aizliegumu, izbeigšanu, turpināšanu, maksātnespēju, likvidāciju un reorganizāciju; • Ziņas par likvidatora un administratora iecelšanu maksātnespējas lietā; 	<ul style="list-style-type: none"> • Bilance (līdzekļu un to avotu (aktīvu un pasīvu) atlikums bilances datumā.); • Ieņēmumu un izdevumu pārskats • Ziedojumu un dāvinājumu pārskats • Ziņojums 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizācijas nosaukums; • Reģistrācijas numurs; • Darbības mērķis; • Organizācijas pamatdarbības joma; • Sabiedriskā labuma darbības mērķa grupa; • Aktivitātes; • Darbības rezultāti; • Organizācijas biedru un iesaistīto personu skaits; • Saņemto ziedojumu kopsumma; • Izdevumu summa no ziedojumiem; • Darbību veicinošie faktori; • Darbību kavējošie faktori; • Darbības plāns nākamajam gadam; • Organizācijas kontaktainformācija

Apkopotās informācijas saņēmējs

Statistikas pārvalde

Pēc Valsts statistikas likuma kā viena no organizācijām, kas organizē un veic Latvijas Republikā valsts statistikas darbu ir centrālā statistikas pārvalde. Līdz ar to lielākā daļa dati un informācijas par NVO sektoru nonāk tieši šīs iestādes rokās.

Statistikas pārvalde informāciju un datus saņem no citām valsts datu bāzēm – Uzņēmumu reģistrs, Valsts ieņēmumu dienests un Finanšu ministrijas (Valsts kases). Lielākoties visa informācija jau gatavā veidā ir pieejam vienai vai otrā valsts datu bāzē, taču vēl līdz galam nesakārtotā Valsts informācijas sistēma neļauj tos iegūt. Tas rada situāciju, kas organizācijai informācija par sevi ir jāsniedz vairākās iestādēs, pietam, nereti prasītā informācija ir dažāda konteksta un griezuma, kas vēlāk traucē tās salīdzināšanu un apkopošanu. Tā rezultātā ir vērojama iegūto rezultātu atšķirības. Viena iestāde sektoru vērtē pēc vieniem kritērijiem un izejas datiem, bet otra pēc citiem.

Dati, ko saņem Statistikas pārvalde:

LR Uzņēmumu reģistrs	Valsts ieņēmumu dienests	Valsts kase
<ul style="list-style-type: none"> • Nodibināto uzņēmumu dati; • Likvidētie uzņēmumi; • Veiktās izmaiņas 	<ul style="list-style-type: none"> • Ieņēmumi • Izdevumi • Aktīva/Pasīva vērtības • Aktīvo organizāciju skaits • Teritorija, kurā darbojas (pēc reģistrācijas adrese) • Darbinieku skaits (nav precīzi nosakāms, jo visu šādu informāciju nesniedz) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pārskats pār valsts finansējumu (nav izdalīts NVO sektors) • Informācija nacionālā kona ietvaros

Pēc Valsts statistikas likuma kā viena no organizācijām, kas organizē un veic Latvijas Republikā valsts statistikas darbu ir centrālā statistikas pārvalde. Līdz ar to lielākā daļa dati un informācijas par NVO sektoru nonāk tieši šīs iestādes rokās. Jāpiebilst, ka Statistikas pārvalde no informācijas un datu sniedzēja pirmavota – NVO sektora nesaņem nekāda veida datus. Visi dati ir saņemti no citām valsts iestādēm un datu bāzēm.

Informācija no UR tiek saņemta caur Uzņēmumu reģistra datu bāzi. Tajā ir pieejam visa informācija, kuru organizācija ir sniegusi par sevi Uzņēmumu reģistrā gan vecā, gan aktuālā režīmā.

Sabiedriskā labuma organizāciju sniegtā informāciju Finanšu ministrijas sabiedrisko labumu reģistrā tiek apkopota tikai FM vajadzībā. Datu iesniegšana darbojas kā atskaites

un kontroles mehānisms. Tā kā SLO ir tikai neliela daļa no NVO sektora un ne visa iesniegtā atskaišu informācija tiek analizēta, SLO datu bāzē, apkopotā informācija ir paredzēta tikai SLO reģistra darbības analīzei, kontrolei un salīdzināšanai. Tā netiek nekādā veidā publiskota vai nodota citai valsts iestādei datu analīzei.

Šeit būtu jāpiebilst, ka tā kā visām SLO, atbilstoši likumam, ik gadu ir jāiesniedz atskaite par iepriekšējā gada darbības pārskatu un turpmākās darbības plānu, pretējā gadījumā organizācija var zaudēt savu SLO statusu, būtu lietderīgi šo informāciju publiskot kā SLO sektora ikgadējo pārskatu, tādējādi nodrošinot pārskatāmu šo organizācijas darbību, kā arī apkopotie datu būtu nepieciešams caur valsts datu bāzēm nodot statistikas pārvaldei, kā papildus informācijas avotu NVO sektora pārskata gatavošanai.

Sakarā ar informācija apkopošanu par Latvijas nacionāliem kontiem, statistikas pārvalde no Valsts kases saņem informāciju par valsts finansējuma izlietojumu nevalstiskā sektora atbalstam, kas saņemti no valsts iestādēm. Pagaidām nav iespējams saņemt informāciju griezumā pa sektoriem, tas ir iekļauts pie vispārējā atbalsts, taču drīzumā valsts kase plāno sniegt arī šādu informāciju. Valsts finansējuma izlietojums griezumā pa sektoriem, tai skaitā NVO sektoru, ļaus precīzāk pārskatīt finanšu kustību un pārraudzīt līdzekļu izlietojuma efektivitāti.

Informācija, kas saņemama par NVO sektoru:

LR Uzņēmumu reģistrs	Finanšu Ministrija (Sabiedriskā labuma organizācijas)	Centrālā statistikas pārvalde
<ul style="list-style-type: none"> • Informācija pēc pieprasījuma • Organizācijas nosaukums; • Reģistrācijas numurs; • Juridiskā adrese; • Izpildinstitūcijas un valdes sastāvs; • Paraksttiesīgās personas • Organizācijas statuss (vai nav likvidēta vai kādi citi aizliegumi darbībai) <p><u>Lursoft informācija</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Reģistrēto NVO sadalījums 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizāciju sarakstu, kam tika piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss.⁴ -nosaukums -reģistrācijas numurs, -adrese, -statusu (spēkā esošs/atņemts), -piešķirtās sabiedriskā labuma jomas, - iesniegtus darbības pārskatus. 	<p><u>Organizāciju saraksts ar sekojošu informējumu:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nodokļu maksātāja kods; • Reģistrācijas numurs; • Uzņēmuma nosaukums; • Juridiskā un biroja adrese • Reģistrācijas datums • Likvidācijas datums • Tiesību pārņēmēja nodokļu maksātāja kods • Institucionālā sektora klasifikācijas kods • Apgabala teritoriju vienību kods

⁴ <http://www.fm.gov.lv/sls/registrars/?2>

<p>pa to veidiem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sadalījums pa Latvijas pilsētām, ņemot vērā organizācijas juridisko adresi. • NVO veikto ieguldījumu apjoms uzņēmējdarbībā. • Dibināšanas dinamikas sadalījums pa gadiem. • Dibinātāju sadalījums pa valstīm un tiem • Statistika par pēdējā nedēļā reģistrētām organizācijām. • 		<ul style="list-style-type: none"> • NACE kods <p><u>Latvijas nacionālie konti</u> (S15 sadaļa):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sektora ienākumi un izdevumi dažādos griezumos pa kontiem; • Sektora bilance kopējā kontējuma; • Sektora produkcijas izlaide pa darbības veidiem; • Starppatēriņš pa darbības veidiem; • Pievienotā vērtība pa darbības veidiem; • Sektora ieguldījums IKP.
--	--	--

Finanšu ministrijas mājas lapā ir iespējams uzzināt par nodokļu atlaidi (summu) ziedotājiem – 85% (90%) apmērā no ziedotajām summām, bet ne vairāk kā 20% no kopējās nodokļu summas – 2005. gadā piemērotās atlaides summa bija 13 700,1 tūkst. latu, 2006. gadā piemērotās atlaides summa bija 17 167,4 tūkst. Latu.

Uzņēmuma reģistra Statistisko informāciju sagatavo Lursoft, kam ir līgums ar UR par datu izmantošanu. Diemžēl par NVO sektoru šie dati ir ļoti skopi. Tā kā likums neliek norādīt galveno nodarbošanās veidu, līdz ar to nosakot NVO pēc to nodarbošanās, tiek ņemts vērā organizācijas noteiktais mērķis, kas norādīts statūtos, kas pārsvarā ir ļoti plaši definēti, kā rezultātā pieņemtais lēmums ir samērā subjektīvs. Ir iespēja par maksu pasūtīt datus sev vēlamā griezumā, taču jāņem vērā, ka NVO sektors ir samērā neliels un sniegtā informācija skopa. Papildus iegūstamie dati aprobežojas ar pamatdatu greizumiem tikai noteiktā laika periodā vai pa darbības jomām.

Centrālā statistikas pārvaldē uz pieprasījuma ir iespējams saņemt informāciju par interesējošo sektora darbības jomu. Taču jāņem vērā, ka likums aizliedz izpaust informāciju, ja noteiktajā darbības jomā kādam dalībniekam ir nozīmīga daļa tirgus. Informācija tiek sagatavot divu nedēļu laikā no pieejamās informācijas apstiprināšanas.

Tā kā informāciju un datus par NVO izmanto samērā šauri lietotāju loks, tās ir valsts un pašvaldības iestādes, kā arī paši NVO, to apkopošana un publiskošu plaši pieejamajās datu bāzēs, pašlaik nav pielietota. Visa iepriekš minētā informācija ir pieejama dažādos

valsts reģistros un datu bāzēs, kurām brīvi var piekļūst valsts institūcijas. Tāpat pēc valsts institūciju pieprasījuma ir iespējams saņemt arī informāciju sev nepieņemamā griezumā.

Taču informācija par NVO sektoru nav strukturēta pēc noteiktiem kritērijiem, līdz ar to rodas problēmas saņemt informāciju par kādu konkrētu, specifisku segmentu.

Analizējot informācijas un datu saņemšanas, apkopošanas un nodošanas mehānismu, var secināt, ka informācija par sektorā darbojošos organizāciju skaitu ir samērā plaša, taču tā ir sadrumstalota gan datu un informācijas apjoma ziņā, gan izvietojuma.

1.3. Informācijas apkopojums

Jau vairākus gadus Latvijā ir vērojama pozitīva tendence, kad ar katru gadu pieaug dibināto NVO skaits. Pēc Lursoft datiem no 1992.gada līdz 2003.gadam dibināto NVO pieaugums nebija tik straujš, taču tas bija stabils. Savukārt sākot ar 2003.gadu ir vērojams straujš organizāciju skaita pieaugums. 2007. gadā reģistrēto organizāciju skaits ir divreiz lielāks nekā 1993.gadā. 2008.gada pirmajā ceturksnī reģistrēto NVO skaits jau sasniedzis 250 organizācijas. Kopējais reģistrēto organizāciju skaits uz 2008. gada marta sākumu ir 9319.

Dibinātās organizācijas ir tikpat dažādas kā pati sabiedrība. Tās nav salīdzināmas, taču ir iespējams sadalīt divās lielās grupās. Viena – interešu organizācijas (kori, mednieku biedrības utt.), otra – organizācijas, kas darbojas sociālajā jomā, aizstāvot savas tiesības (bērnu tiesību organizācijas, invalīdu apvienības, pensionāru apvienības, pacientu interešu aizstāvība utt.). Ārpus iepriekš minētām vēl ir tādas NVO, kas darbojas politikā, kultūras un vides jomā, kas pārstāv noteiktu sfēru. Tāpat jāpiemin, ka samērā maz ir tādas, kas darbojas visas Latvijas mērogā, lielākoties tās ir bāzētas lokāli, pašvaldības vai pagasta robežās.

Saskaņā ar Uzņēmuma reģistra datiem, līdz šim 57% nevalstisko organizāciju ir reģistrētas Rīgā un Rīgas rajonā,⁵ salīdzinot ar 2004.gadu, kad Rīgā un Rīgas rajonā reģistrēto organizāciju skaits bija nedaudz pāri 60%, to īpatsvars ir samazinājies. Liepājas rajons ir otrs populārākais rajons pēc reģistrēto organizāciju skaita. Šobrīd tur darbojas 6,8% no visām reģistrētajām organizācijām, (632 organizācijas) bet 2004. gadā šis skaits

⁵ http://www.lursoft.lv/ebrrreq?Form=UR_STAT&Token=&id=50.00

bija tikai 4,7%. Trešo vietu gandrīz bez būtiskām izmaiņām aizņem Daugavpils rajons ar 3,2% jeb 303 organizācijām.

Vismazāk sabiedrisko organizāciju ir Gulbenes rajonā. Saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem Gulbenes rajonā ir reģistrētas 56 organizācijas, kas ir 0,6% no visu organizāciju skaita.

Ir skaidri redzams, ka NVO darbība vismaz ģeogrāfiskā ziņā Latvijā ir attīstīta nevienmērīgi, galvenokārt tā koncentrējas lielākajās pilsētās, kas skaidrojams ar iedzīvotāju apdzīvotību.

Apskatot NVO sektoru pēc Centrālās statistikas pārvaldē pieejamās informācijas ir redzams, ka uz 2007.gada augusta sākumu Latvijā aktīvu darbību veica 5404 nevalstiskās organizācijas. To darbības joma atbilstoši NACE klasifikācijai ir sadrumstalota pa 61 darbības jomu. Lielākoties tās ir viena vai divas organizācijas katrā, līdz ar to arī nav iespējams saņemt plašāku informāciju par tās darbību, kā vien datu bāzē publiski pieejamo.

Tikai pāris darbības jomās ir vērojama nedaudz lielāka aktivitāte – ar Nekustamā īpašuma pārvaldīšanu nodarbojas 224 NVO, arodbiedrību darbā iesaistītas 157 organizācijas, otro vietu pēc darbības jomas ieņem NACE .1.1 klasifikācijas 92.62. apakšsadaļa „Pārējā sporta darbība”, kurā darbojas 1374 NVO. Pārlicinošu pārsvaru ieņem 91.33. apakšsadaļa „Citur neklasificētu organizāciju darbība”, ar ko nodarbojas 2759 organizācijas.

„Citur neklasificētu organizāciju darbība” sevī ietver:

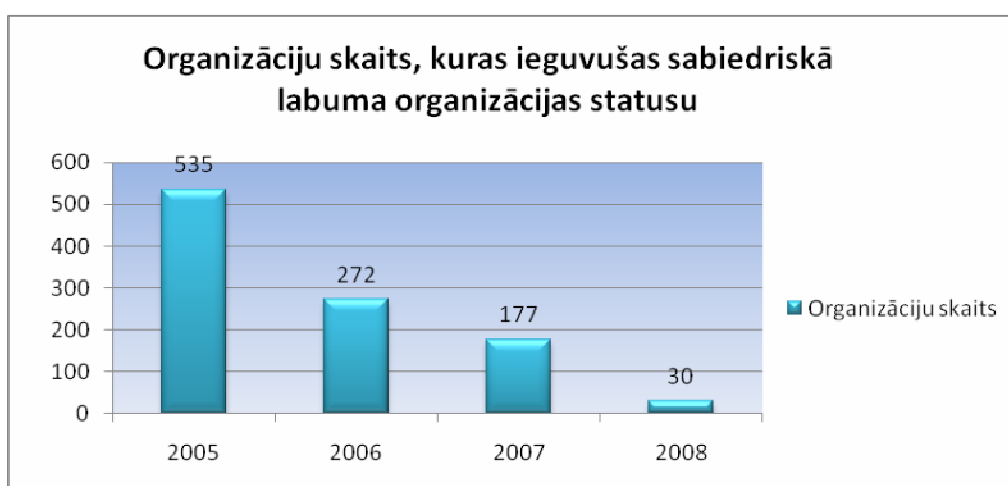
- ar politiskajām partijām tieši nesaistītu organizāciju darbība, kas iestājas par sabiedrības interešu aizstāvību, izmantojot iespējas, ko dod vispārēja izglītība, politiskā ietekme, līdzekļu vākšana utt.:
- pilsoņu iniciatīvas un protesta kustības
- vides aizsardzības un ekoloģiskās kustības
- citur neklasificētas izglītības un kopienas atbalsta organizācijas
- organizācijas, kas aizstāv un veicina atsevišķu grupu attīstību, piemēram, etniskās un minoritāšu grupas
- patriotiskas ievirzes organizācijas, piemēram, kara veterānu organizācijas
- speciālas interešu grupas, piem., tūristu klubi, suņu audzētāju klubi, auto amatieru biedrības un patērētāju organizācijas

- organizācijas, kuru mērķis ir savstarpēju kontaktu dibināšana, piem., rotari klubi, ložas...
- jaunatnes apvienības, studentu organizācijas, klubi un korporācijas...
- organizācijas, kuru darbības mērķis ir veicināt kulturālu atpūtu, brīvā laika pavadīšanu un interešu izkopšanu (izņemot sportu un spēles), piem., darbība dzejas, literatūras klubos, vēstures izpētē, dārzkopībā, kino, foto, mūzikas, mākslas, arodu, kolekcionāru klubi, sociālie klubi un karnevālu klubi...
- dzīvnieku aizsardzības organizācijas ⁶

Šajā darbības jomā ietilpst dažādi vispopulārāko sfēru pakalpojumu, taču statistiski tie tiem reģistrēti zem vienas sadaļas, līdz ar to nav iespējams veikt sīkāku analīzi par katru atsevišķi.

Apskatot NVO sektora devumu tautsaimniecībā ir vērojama līdzīga aina – vislielāko pievienoto vērtību NVO sektors ir devis tieši sadaļā pārējie komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi (14570 tūkst. LVL bāzes cenās). Tai pat laikā pievienotā vērtība no veselības un sociālās aprūpes ir tikai 1331 tūkst. LVL. ⁷ Veselības un sociālās aprūpes sfērā darbojas tikai nedaudz vairāk kā 100 NVO.

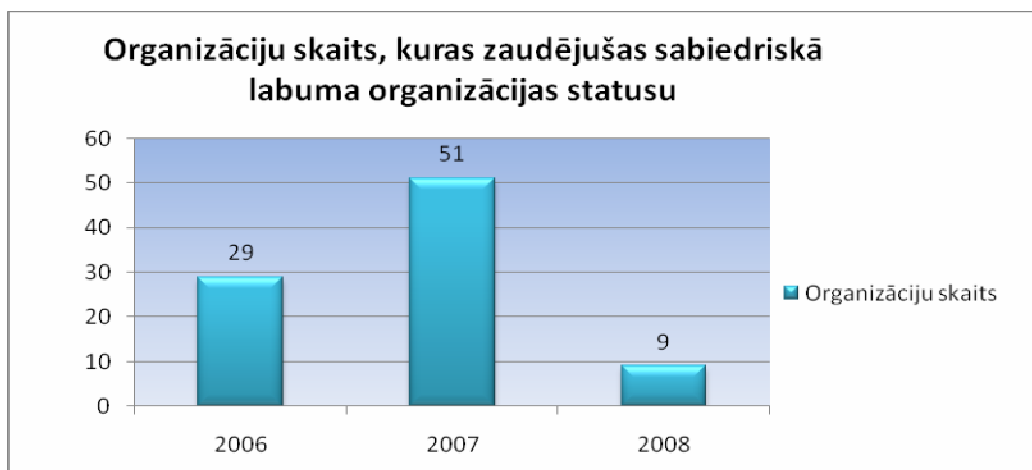
Pēc Finanšu ministrijas datiem 2005. gadā sabiedriskā labuma organizāciju statusu ieguvušas 535 organizācijas, 2006. gadā – 272 organizācijas, 2007. gadā - 177 organizācijas. 2008. gada pirmajā ceturksnī šo statusu jau ieguvušas 30 organizācijas.

⁶ Centrālā statistikas pārvalde NACE 1.1. http://www.csb.gov.lv/csp/classifier_code/?code_id=61203

⁷ Latvijas nacionālie konti 2005, LR Centrālā statistikas pārvalde, Rīga, 2007., 52.lpp

Tai pat laikā to organizāciju skaits, kas zaudē sabiedriskā labuma statusu ir samērā augsts. Pēc Finanšu ministrijas datiem 2006. gadā sabiedriskā labuma organizāciju statusu zaudēja 29 organizācijas, 2007. gadā to skaits ir bijis rekordaugsts – 51 organizācija, bet 2008. gada pirmajā ceturksnī tās jau ir 9 organizācijas.

Pēc sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14. panta lēmumu par sabiedriskā labuma statusa zaudēšanu Finanšu ministrija var pieņemt ja:

- sabiedriskā labuma organizācija savu mantu vai finanšu līdzekļus nav izlietojusi tām sabiedriskā labuma darbībām, kuras minētas Finanšu ministrijas lēmumā par sabiedriskā labuma organizācijas statusa piešķiršanu attiecīgajai organizācijai, šīs organizācijas statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem;
- Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālā iestāde, prokurors, cita iestāde vai tiesa ir konstatējusi būtiskus normatīvo aktu pārkāpumus sabiedriskā labuma organizācijas darbībā;
- sabiedriskā labuma organizācija neveic nodokļu maksājumus normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā;
- sabiedriskā labuma organizācija savā darbībā būtiski pārkāpusi šā likuma noteikumus;
- sabiedriskā labuma organizācija ir grozījusi statūtos, satversmē vai nolikumā norādītos darbības mērķus un nav iesniegusi šos grozījumus Finanšu ministrijai noteiktajā termiņā;
- sabiedriskā labuma organizācijas pamatdarbība nav saistīta ar statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem darbības mērķiem vai tā neatbilst sabiedriskā labuma darbības būtībai, vai šī organizācija ir sniegusi nepatiesas ziņas.

Neskatoties uz to, ka organizācijai ir vienreiz atņemts šis sabiedriskā labuma organizācijas statuss, tai ir tiesības atkārtoti griezties pie komisijas un lūgt piešķirt šo statusu, bet ne agrāk kā gadu pēc dienas, kad stājies spēkā lēmums par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu.

1.4. Latvijas NVO darbības reglamentācijas sistēma

Latvijas NVO sektora darbību regulējošā normatīvo aktu bāze ir samērā plaša. To regulē sekojoši normatīvie akti:

Eiropas Savienības Regulas

- Padomes 1996.gada 25.jūnija Regula (EK) Nr.2223/96 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Kopienā;
- Komisijas 2002.gada 23.janvāra Regula (EK) Nr.113/2002, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.2223/96 attiecībā uz pārskatītajām izdevumu veidu klasifikācijām - Individuālā patēriņa veidu klasifikācija (COICOP);
- Padomes 2006.gada 20.decembris Regula (EK) Nr. 1893/2006 par *NACE* 2. red. saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju;

Latvijas Republikas Likumi

- LR Satversme
- Biedrību un nodibinājumu likums
- Sabiedriskā labuma organizāciju likums
- Likums par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām
- Reliģisko organizāciju likums
- Politisko partiju likums
- Likums par arodbiedrībām
- Likums par nodokļiem un nodevām
- Likums par iedzīvotāju ienākuma nodokli
- Likums par nodokļiem un nodevām
- Likums par uzņēmumu ienākuma nodokli
- Civilprocesa likums
- Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likums
- Valsts statistikas likums
- Grāmatvedības likums

Ministru Kabineta noteikumi

- Noteikumi Nr.808 „Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem” (03.10.2006)

- Noteikumiem Nr.11 „Noteikumi par sabiedriskā labuma organizāciju administratīvajiem izdevumiem” (04.01.2005.)
- Noteikumi Nr.52 „Noteikumi par biedrības vai nodibinājuma iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu” (18.01.2005)
- Noteikumi Nr.928 „Noteikumi par reliģisko organizāciju gada pārskatiem” (14.11.2006)
- Noteikumi Nr. 591 „Noteikumi par politisko organizāciju (partiju) un to apvienību gada pārskatiem” (2004.07.13.)
- Noteikumi Nr.934 „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām” (13.12. 2005)
- Noteikumi Nr.1031, „Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām” (27.12.2005)
- Noteikumi Nr. 810 „Noteikumi par institucionālo sektoru klasifikāciju” (25.10.2005)
- Noteikumi Nr.21 „Kārtība, kādā izstrādājama (adaptējama), ieviešama un lietojama vienotā ekonomiskās informācijas klasifikācijas sistēma” (02.01.2007);
- Noteikumi nr. 875 „Noteikumi par budžetu finansēšanas klasifikāciju” (22.11.2005)

Protams, NVO sektoram saistoši ir arī citi normatīvie akti, kas izriet no organizācijas saimniecisko darbību veikšanas regulējošās vides.

Pašlaik Latvijas NVO sektora institucionalizācijas jautājumus juridiski regulē vairāki normatīvie akti. Kā pamats NVO darbībai tiek uzskatīts *LR Satversme. LR Satversmes 102. pants*, nosaka, ka ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.

Biedrību un nodibinājumu likums reglamentē biedrību un nodibinājumu darbības pamatprincipus, organizatorisko struktūru, likvidāciju un reorganizāciju. Tā uzdevums ir veicināt biedrību un nodibinājumu darbību un to ilgtermiņā attīstību, kā arī sekmēt demokrātiskās un pilsoniskās sabiedrības nostiprināšanu.⁸ Saskaņā ar šo Likumu visām NVO ir jāreģistrējas vai nu kā biedrībām, vai arī kā nodibinājumiem. Taču tai pa laikā politisko partiju, reliģisko organizāciju, arodbiedrību un profesionālo organizāciju darbību un to biedrības un sabiedriskos nodibinājumus reglamentē citi likumi, tādi kā Arodbiedrību likums, Politisko partiju likums un reliģisko organizāciju likums. Tāpat šīs organizācijas

⁸ „Likums par biedrībām un nodibinājumiem”, 1 pants

tiek reģistrētas atsevišķos, tikai tām domātos reģistros.

NVO tiek reģistrēta Biedrību un nodibinājumu reģistrā iesniedzot aizpildītu pieteikumu, dibināšana lēmumu un statūtus. Lai izdzēstu NVO no reģistra, nepieciešams NVO likvidatora vai maksātnespējas NVO administratora iesniegums, tādas NVO iesniegums, kura vēlas reorganizēt VNO, vai tiesas nolēmums.

Kā jau iepriekš tika minēts, visa NVO sniegtā informācija Uzņēmumu reģistrā ir pieejama pēc pieprasījuma uz iesnieguma pamata. Statistikas informācija pieejama Lursoft datu bāzē pēc pieprasījuma.

Lai veicinātu biedrību un nodibinājumu, kā arī reliģisko organizāciju sabiedriskā labuma darbību, 2004.gada 1.oktobrī stājās spēkā Sabiedriskā labumu organizāciju likums. Saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 20. pantā veiktajiem grozījumiem Latvijas Republikā reģistrētām biedrībām, nodibinājumiem, kurām piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss nodokli samazina par 85 procentiem no summas, kuras ziedotas budžeta iestādēm. Šāda nodokļu politikas piemērošana veicina nevalstisko organizāciju veidošanu.

Sabiedriskā labumu organizācijas likums nosaka, ka *sabiedriskā labuma darbība* ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.⁹

Biedrības un nodibinājumi var iegūst sabiedriskā labuma organizācijas statusu uz brīvprātības pamata iesniedzot iesniegumu Finanšu ministrijā. Speciāli izveidota sabiedriskā labuma komisija izvērtē biedrības un nodibinājumu darbības atbilstību sabiedriskā labuma organizācijas būtībai un piešķir organizācijām sabiedriskā labuma organizācijas statusu. Visām SLO katru gadu ir jāiesniedz iepriekšējā gada darbības pārskatu un turpmākās darbības plāna veidlapu, kuras saturs ir apstiprināts ar MK netikumiem Nr. 52 „Noteikumi par biedrības vai nodibinājuma iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu”.

⁹ Sabiedriskā labuma organizāciju likums

Izstrādātais Sabiedriskā labuma organizāciju likums sniedz skaidru, visiem zināmu nodokļu atvieglojumu un atlaižu piešķiršanas kārtību, kā arī tiek sakārtots ziedojumu piešķiršanas kārtība un atskaites shēma.

Kā jau iepriekš tika minēts, NVO darbību regulējošais likums neregulē Arodbiedrību darbu. Arodbiedrības pamatprincipus, to organizatorisko struktūru, to likvidāciju regulē likums *Par arodbiedrībām*. Arodbiedrības ir neatkarīgas sabiedriskas organizācijas, kas pauž, pārstāv un aizstāv savu biedru darba un citas sociālās un ekonomiskās tiesības un intereses saskaņā ar Latvijas Republikas likumu "Par arodbiedrībām", citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem likumiem un Latvijas Republikas arodbiedrību statūtiem, kā arī ievērojot principus un normas, kas noteiktas Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā un citos starptautiskajos paktos un konvencijās.¹⁰

Par katru pārskata gadu biedrībām, nodibinājumiem vai arodbiedrībām jāiesniedz Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālajai iestādei un Uzņēmumu reģistram gada pārskatu. Pārskatu jāiesniedz ne vēlāk kā līdz nākamā gada 31. martam. Gada pārskatam jāsniedz skaidrs priekšstats par biedrības, nodibinājuma vai arodbiedrības līdzekļiem, to avotiem un finansiālo stāvokli pārskata gada pēdējā dienā jeb bilances datumā, kā arī par biedrības, nodibinājuma vai arodbiedrības saimnieciskajiem darījumiem, ieņēmumiem un izdevumiem pārskata gadā.

Jāņem vērā, ka NVO, kurai piešķirts sabiedriskā labuma organizāciju statuss, saņemto ziedojumu kopsumma pārskata gadā pārsniedz 12 minimālās mēneša darba algas, papildus sagatavo un iekļauj gada pārskatā no vispārējiem ziedojumiem veikto administratīvo izdevumu pārskatu. Šajā pārskatā ar skaitļiem, tekstā vai tabulā sniedz informāciju par pārskata gadā saņemto vispārējo ziedojumu (ziedojumi, kuru izlietojuma mērķi līgumā nav noteikti) kopsummu un tās izlietojumu administratīvajiem izdevumiem kopumā un pa izdevumu veidiem saskaņā ar Ministru kabineta 2005.gada 4.janvāra noteikumiem Nr.11 "Noteikumi par sabiedriskā labuma organizāciju administratīvajiem izdevumiem".

Kā otra NVO sektoram pieskaitāmā organizācija, kuras darbība netiek reglamentēta Biedrību un nodibinājumu likumā ir Reliģiskās organizācijas. To darbību regulē Likums par reliģiskām organizācijām. Šis likums tika radīts ar mērķi garantēt Latvijas

¹⁰ „Likums par arodbiedrībām”, 1. pants

iedzīvotājiem tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības brīvi noteikt savu attieksmi pret reliģiju, individuāli vai kopā ar citiem pievērsties kādai reliģijai vai nepievērsties nevienai no tām, brīvi mainīt savu reliģisko vai citu pārliecību, veikt reliģisko darbību, kā arī paust savu reliģisko pārliecību, ievērojot spēkā esošos likumdošanas aktus.¹¹

1. janvārī 2007. gadā stājās spēkā *Politisko partiju likums*, kura mērķis bija nodrošināt politisko partiju un to apvienību darbības tiesiskos pamatus, sekmēt partiju un to apvienību iekšējo demokrātiju un demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības nostiprināšanu.¹² Šī likuma ietvaros tika noteikti politisko partiju regulēšanās pamatprincipi, to organizatoriskā struktūra, politisko partiju likvidācijas un reorganizācijas principi. Likums skaidri nosaka politisko partiju un politisko partiju apvienību definīciju.

Partija ir organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē.

Lai savstarpēji koordinētu darbību un sasniegtu statūtos noteiktos mērķus, vairākas partijas uz mērķu kopības pamata šajā likumā noteiktajā kārtībā var nodibināt *partiju apvienību*. Partija vienlaikus var būt tikai vienā reģistrētā partiju apvienībā. Uz partiju apvienībām attiecināmi šā likuma noteikumi par partijām, ciktāl tas nenosaka citādi.

¹¹ „Likums par reliģiskām organizācijām”, 2. pants

¹² „Politisko partiju likums”, 1. pants

1.5. Esošās sistēmas priekšrocības un trūkumi

Priekšrocības:

- Visām organizācijām ir obligāti jāreģistrējas kādā no reģistriem
- Ir pieejamas izstrādātas veidlapas organizāciju reģistrācijai, izmaiņu veikšanai un reorganizācijai vai likvidācijai.
- Ir viena institūcija – uzņēmumu reģistrs – kas veic reģistrāciju, līdz ar to visa pamatinformācija (nosaukums, adrese, atbildīgie) par iestādēm ir pieejama vienā datu bāzē.
- Likumdošana nosaka sankcijas par nepatiesas informācijas sniegšanu;
- Uzņēmumu reģistram notiek savstarpējo datu apmaiņa ar Valsts ieņēmumu dienestu, tādējādi ir iespējas veicināt datu kvalitāti, salīdzinot vienas organizācijas datus vienā iestādē ar citā pieejamajiem datiem.
- Ir izstrādāta datu bāze SLO organizāciju uzskaitēi
- Ir publiski pieejami SLO pārskati, kas veicina informācijas caurspīdīgumu un sabiedrības uzticības celšanos NVO sektoram

Trūkumi:

- Nav vienota izpratne par NVO robežām
- Nav vienots definējums NVO darbības sfērām
- Lielākā daļa informācijas ir uz pieprasījumu par samaksu bez garantijas, ka tiks sniegta visa nepieciešamā informācija. (Latvijas statistisko datu un personu datu aizsardzības likumi skaidri norāda situācijas, kurās iestājas konfidencialitāte uz datiem)
- Par maz kapacitātes informācijas datu analīzei
- Katra valsts iestāde vēlas uzturēt tikai sev lietojamu datu bāzi, kas satur informāciju par NVO sektoru. Nav intereses par vienu kopīgu visiem pieejamu datu bāzi vai reģistru.

2. Ārvalstu pieredze nevalstiskā sektora datu un informācijas apkopošanā

2.1. Jaunzēlande

Nevalstisko organizāciju (NVO) sektors Jaunzēlandē ir daudzveidīgs un stabils, dinamisku pārmaiņu procesu raksturojošs. Sektora straujo pārmaiņu un daudzo iespēju piepildījumu nodrošina pilsoņu nodarbinātība. Kā jau lielākā daļā valstu, arī Jaunzēlandē nepastāv vienota termina, kas apzīmētu bezpeļņas jeb nevalstisko organizāciju sektoru. Lai apzīmētu šo sektoru tiek lietoti vairāki termini, biežāk lietotie ir: bezpeļņas organizācija, brīvprātīga organizācija, apvienība, nevalstiskā organizācija, neatkarīga organizācija vai trešais sektors.¹³

Bezpeļņas organizācijas pamatprincipi:

- Organizācijai ir iekšējā organizatoriskā struktūra;
- Organizācija iegūto peļņu nesadala starp valdes locekļiem un dibinātājiem;
- Organizācija ir institucionāli šķirta no valdības;
- Organizācijai ir pašregulējošs raksturs;
- Dalība organizācijā ir brīvprātīga (gan dalība, gan laika un naudas devums organizācijai nav noteikts ar likumu).¹⁴

Informācija par nevalstiskā sektora darbību Jaunzēlandē ir pieejama vairāk kā desmit ar nozari saistītās valsts un tās pārvaldībā esošajās iestādēs.

Kā galvenās var minēt:

- Apvienību un labdarības sektora pārvalde (The Office for the Community and Voluntary Sector);
- Labklājības komisija (Charities commission);
- Jaunzēlandes statistikas pārvalde (New Zealand's official statistics agency);
- Ekonomiskās attīstības Ministrija (Ministry of economic development);
- Sociālās attīstības ministrija (Ministry of social development).

¹³ Office for the community and voluntary sector\\ <http://www.ocvs.govt.nz/the-sector/>

¹⁴ Charities commission, „Statement of intent 2007-2010”\\ <http://www.charities.govt.nz/news/publications.htm>

Balstoties uz Oficiālās informācijas likuma 12 pantu¹⁵, pilnu statistisko informāciju nav iespējams iegūt no publiskajām statistikas datu bāzēm. Lai saņemtu nepieciešamo informāciju ir nepieciešams nosūtīt pieprasījumu Jaunzēlandes statistikas pārvaldei, kas 48 stundu laikā sniedz atbildi par datu un informācijas saņemšanu. Informācija un datu apkopošana notiek sadarbībā ar valsts iestādes departamentiem.

No 2005.gada bezpeļņas (nevalstisko) organizāciju sektoru Jaunzēlandē pārauga un tā darbību reģistrē valsts finansēta un uzturēta organizācija – Labklājības komisija (Charities commision). Šīs organizāciju darbība atvieglo primārās informācijas iegūšanu.

Labdarības komisijas mājas lapā atrodas bezpeļņas organizāciju datu bāze, kur ir iespējams iegūt informāciju par bezpeļņas organizācijām pēc vairākiem parametriem:

- iestādes nosaukums,
- reģistrācijas numurs,
- adrese,
- sektors (mājsaimniecība; reliģiskās aktivitātes; izglītība, apmācība, pētījumi; māksla, kultūra; veselība; sports, atpūta; apkārtēja vide, aizsardzība; dzīvnieku aprūpe un aizsardzība, starptautiskās aktivitātes; apvienību attīstība; ekonomiska attīstība; palīdzība kritiskos gadījumos, katastrofās; fondu celšana; sociālie pakalpojumi; darbnespēja; nodarbinātība; labdarības veicināšana; cits),
- aktivitātes (nodrošina grantus vai aizdevumus; nodrošina pakalpojumus; nodrošina grantus organizācijām; sniedz padomus, informāciju; nodrošina citu finansējumu; sponsorē, sniedz izpēti; nodrošina ar cilvēkresursiem; nodrošina ēkas/ iekārtas/ brīvo vietu; cits)
- labuma guvējs (bērni, jaunie cilvēki; citas labdarības organizācijas; vecie cilvēki; dzīvnieki, cilvēki ar kustību traucējumiem, cilvēki, kas pieder pie citas rases vai etnosa, vispārēja sabiedrība, ģimenes, imigranti, emigranti, reliģiskās organizācijas, cits)
- Rajons¹⁶

¹⁵ Counting Non-profit Institutions in New Zealand\\ <http://www.stats.govt.nz/store/2007/04/counting-non-profit-institutions-in-nz-2005-hotp.htm>

¹⁶ Charities Register\\ <http://www.register.charities.govt.nz/CharitiesRegister/Search.aspx>

Šīs datu bāzes izveide ir vien no soļiem, ko pēdējo gadu laikā veikusi Jaunzēlandes Sociālās attīstības ministrija, bezpeļņas organizāciju sektora sakārtošanai. Tāpēc jāņem vērā, ka izveidotā datu bāze vēl ir nepilnīga, jo atrodas attīstības stadijā. Pašlaik par Jaunzēlandē darbojošos NVO organizācijām ir iespējams uzzināt šīs organizācijas nosaukumu, reģistrācijas detaļas (statuss, reģistrācijas datums, reģistrācijas numurs), kontaktinformāciju (adrese, telefona numurs, fakss, e-pasts, mājas lapa), mērķis (sektors, darbības veids, labuma ieguvēji), rajons, kurā tas reģistrēts un iestādes darbinieku vārds un uzvārds, datums, kad iecelts amatā.¹⁷ Viena un tā pati organizācija var tikt reģistrēta vienā vai vairākās kategorijās, tai nav jādarbojas viena jomā.

Pilnīgāka informācija par nevalstisko sektoru būs pieejam pēc reģistrācijas perioda beigām, kas noslēgsies 2008.gada jūnija beigām, līdz ar izmaiņu veikšanu nodokļu likumdošanā, kas saistīti ar atvieglojumu saņemšanu. Šajā periodā visām bezpeļņas organizācijām, kuras vēlas saņemt visus likumā noteiktos nodokļa atvieglojumus, obligāti ir jāreģistrējas Labklājības komisijas pārraudzītajā daru reģistrā.

Plānots, ka līdz ar reģistra ieviešanu būs pieejama pilnīgāka un precīzāka informācija par bezpeļņas organizāciju sektoru Jaunzēlandē, kas ļaus precīzāk novērtēt sektora devumu tautsaimniecībā un izstrādāt attīstības plānus. Kā lielākais ieguvums no sektora sakārtošanas tiek minēts, iespēja celt sabiedrības uzticību un atbildību pret bezpeļņas organizācijas sektoru, kas veido nozīmīgu ieguldījumu Jaunzēlandes sabiedrībā.¹⁸

Jaunzēlandē kopš 2006.gada NVO sektora klasifikācija tiek veikta pēc Starptautisko bezpeļņas organizāciju klasifikācijas (INCPO).

Precīzu darbojošos NVO skaitu ir grūti pateikt, jo līdz šim ar likumu netika noteikta organizācijas obligāta reģistrācija. Pastāv brīvprātības princips, organizācijas var reģistrēt savu darbību vai arī neregistrēties.

Jaunzēlandē darbojas vairāk kā 95 000 nevalstiskās organizācijas, no kurām ap 45% darbojas kultūras, sporta un atpūtas jomā. Lielākā daļa organizācijas ir organizācijas, kurās

¹⁷ Charities Commission annual report 2007\\ <http://www.charities.govt.nz/news/index.html>

¹⁸ <http://www.register.charities.govt.nz/CharitiesRegister/CharitySummary.aspx?id=9bd26caf-ff89-dc11-98a0-0015c5f3da29>

tiek izmantots brīvprātīgo darbs. Tikai nieka 10% organizāciju tiek nodarbināti nedaudz vairāk kā 105 000 štata darbinieki, kuri par darbu saņem samaksu.¹⁹

Jaunzēlandē pastāv vairākas NVO formas: apvienotā sabiedrība, labdarības organizācijas, kompānijas, kuru mērķis nav gūt peļņu, savstarpējās palīdzības biedrības, ražošanas vai citam mērķim izveidotas sabiedrības, kuru dalībnieku mērķis nav gūt peļņu.²⁰

Kā nozīmīgākās NVO sektora pārstāves tiek minētas:

- labdarības organizācijas;
- politiskās partijas;
- Arodbiedrības.²¹

Informācija par Labdarības organizācijām ir pieejama jaunizveidotajā Labdarības Komisijas bezpeļņas organizāciju datu bāzē. Reģistrācija nav obligāta, taču, ja organizācija nav reģistrējusies, tai nav iespējas pretendēt uz visiem nodokļu atvieglojumiem. Labdarības komisijai ir tiesības uzraudzīt pierēģistrētās labdarības organizācijas ar mērķi pārbaudīt vai organizācijas turpina sekot savām labdarības mērķim pēc reģistrācijas. Komisijai ir tiesības piestādīt administratīvo sodu, kā arī atklāt sabiedrībai informāciju par organizācijām, kuras neievēro reģistrācijas likumus, un uzsākt oficiālo izpēti vai arī izsvītrot no reģistra, ja pārkāpumi atkārtojas.

Labdarības un apvienību sektora pārvaldi pārvalda Sociālās Attīstības Ministrija.

Politiskās partijas reģistrējas Vēlēšanu komisijā. Politisko partiju reģistrācija ir nepieciešama tikai tajā gadījumā, ja partija vēlēšies apstrīdēt partijas vietas nacionālās vēlēšanās. Reģistrs nodrošina sekojošo informāciju par partijām:

- Partijas nosaukumu vai abreviatūra;
- Partijas sastāvs;
- Partijas reģistrācijas datumu;
- Partijas logo;
- Partijas sekretariāta detaļās un kontaktinformācija

¹⁹ Counting Non-profit Institutions in New Zealand\\ <http://www.stats.govt.nz/store/2007/04/counting-non-profit-institutions-in-nz-2005-hotp.htm>

²⁰ Charities commission, „Annual Report 2007”\\ <http://www.charities.govt.nz/news/index.html>

²¹ Tennant, Sanders, O’Brien, and Castle „Defining the Nonprofit Sector: New Zealand”, September 2006

- Partijas mājas lapa ²²

Arodbiedrības reģistrējas arodbiedrību reģistrā, ko pārvalda Ekonomikas attīstības ministrija.

Ekonomiskās attīstības Ministrijas mājas lapā atrodas datu bāzes²³, kur ir iespējams atrast organizācijas, ne tikai NVO, pēc vairākiem kritērijiem:

- Pēc organizācijas numura;
- Pēc organizācijas nosaukuma;
- Pēc atslēgvārda.

Datu bāzē ir iespējams iegūt informāciju par:

- Organizācijas numuru;
- Nosaukumu;
- Organizācijas tipu;
- Statusu;
- Datumu, kad stājas spēkā;
- Adrese;
- Pilnvarotās personas vārdu, uzvārdu

Jaunzēlandes likumdošanas sistēma balstās uz Lielbritānijas likumdošanas sistēmas. NVO sektoru Jaunzēlandē regulē vairāk nekā 34 likumi. Kā trīs galvenās jomas, ko regulē normatīvo aktu bāze ir:

- Organizācijas tiesisko formu regulēšana (Apvienību likums);
- Organizācijas nodokļu nomaksas regulēšana;
- Organizācijas reģistrācija, piemēram, labdarības organizāciju, politisko partiju vai arodbiedrību reģistrācija. ²⁴

²² http://www.elections.org.nz/parties/registered_political_parties.html#gen1

²³ http://www.companies.govt.nz/cms/banner_template/OBNAME

²⁴ Tennant, Sanders, O'Brien, and Castle „Defining the Nonprofit Sector: New Zealand”, September 2006

2.2.Čehija

Nevalstisko organizāciju (NVO) sektors Čehijā sniedz nozīmīgu ieguldījumu ne tikai sociālajās un ekonomiskajās jomā, bet arī politiskajās aktivitātēs. Kopš 1989.gada nevalstiskais sektors ir strauji attīstījies. Par nevalstisko organizāciju jeb bezpeļņas sektoru tiek uzskatītas:

- organizācijas, kuras nedarbojas ar mērķi gūt peļņu;
- organizācija ir institucionāli šķirta no valdības;
- dalība organizācijā ir brīvprātīga;
- finansējumu iegūst no dotācijām;
- organizācijas ir atbrīvotas no atsevišķiem nodokļiem.²⁵

Čehijā kā lielākā daļā valstu nav skaidri definēts un likumdošanā nodalīts nevalstisko organizāciju sektors. Tiek izdalītas vairākas nevalstiskā sektora darbības formas:

- Nodibinājumi un fondi;
- Pilsoņu aktivitāšu organizācijas;
- Sabiedriskā labuma organizācijas;
- Labdarības organizācijas;
- Baznīcas un reliģiskās organizācijas;
- Budžeta organizācijas;
- Politiskās partijas

Lai būtu ērtāk apkopot informāciju par sektoru, ir izveidoti atsevišķi NVO reģistri, kas sadalīti pēc darbības formas. Lielu daļu NVO sektora pārstāv tieši nodibinājumi un fondi, kas tiek reģistrēti publiski pieejamā reģistrā, kuru uztur tiesa un atbalsta komercreģistrs.²⁶ Papildus pamatinformācijai, reģistrs satur arī informāciju par organizācijas statūtiem un ikgadējās atskaites.

²⁵ P.Brhlíkova, The Nonprofit sector in the Czech republic, May 2004.

²⁶ Act No. 227/1997 on Foundations and Funds ("Law on Foundations"), as amended by Act No. 201/2002 and Act No. 257/2004;

Nodibinājumu un fondu reģistrā pieejamā informācija:

- Nosaukums, atrašanas vieta, identifikācijas numurs;
- Firmas nosaukums, atrašanas vieta, dibinātāja identifikācijas numurs, vārds, uzvārds, dzimšanas datums, pastāvīga dzīves vieta;
- Nodibinājuma/ fondu mērķis
- Nodibinājumu/ fondu īpašuma lielums
- valdes locekļu, revidentu vardi, uzvārdi, personas kodi, dzīves vieta, darbības veidi attiecībā uz nobiedinājumiem un fondiem;
- aktīvu saraksts, kas iekļauj nemateriālus depozītus vai dāvanas fondam, to apraksts un vērtība.

Sabiedriskā labuma organizācijas tiek reģistrētas Sabiedriska Labuma organizāciju Reģistrā, ko uztur tiesa.

Organizācijas sniedz reģistram sekojošu informāciju:

- organizācijas nosaukums, juridiskā adrese, identifikācijas numurs;
- dibinātāja identifikācijas numurs, dzimšanas datums, adrese;
- valdes locekļu vārdi, dzimšanas datumi, adrese;
- darbības/pasākumi, ko veic valdes locekļi;
- sabiedrisko labumu pakalpojumu veidi;
- revidentu vārdi, dzimšanas datumi , adreses.²⁷

Kā vēl vienu NVO uzskaites sistēmu var minēt organizāciju dalījumu pēc to darbības jomas jeb veiktajām aktivitātēm. Šajā sakarā tiek izmantots starptautiskais 12 jomu bezpeļņas organizāciju sadalījums: kultūra, izglītība un pētniecība, veselība, sociālā aprūpe, vide, attīstība, likumdošana un interešu aizstāvība, filantropija, starpvalstu sadarbība, reliģija, biznesa un profesionālās asociācijas, arodbiedrības un citas.

Likumdošana nenosaka stingru dalījumu pēc viena vai otra veida, kā arī nedefinē NVO sektoru. Vienīgi Nodokļu likumā ir sastopama kāda veida sadalījums pa grupām. Nodokļu likums nosaka sekojošu dalījumu – pilsoniskās organizācijas, kas sevī ietver

²⁷ ACT No. 248/1995 Coll on Public Benefit Corporations and on the change and amendment of some laws./Article 5.

arodbiedrības, politiskās partijas, baznīcas un reliģiskās organizācijas, fondus un budžeta iestādes un organizācijas, kuras nav reģistrētas ar nodomu veikt biznesa aktivitātes.

Sakarā ar to, ka NVO sektora attīstības sākumposmā valdība paturēja pilnīgu kontroli pār tradicionālajām bezpeļņas organizācijām, tādām kā veselības aprūpe un izglītība, strauju attīstību piedzīvoja tādas jomas kā kultūra un sporta jomas.

Tāpat kā daudzās citās valstīs, arī Čehijā nevalstiskā sektora darbību un organizāciju reģistrāciju regulē vairāki likumi, nav viens galvenais, kas noteiktu visa sektora darbības pamatprincipus.

Par datu apkopšanu un analīzi galvenokārt ir atbildīga Čehijas statistikas pārvalde. Tā informāciju par NVO apkopo vadoties pēc likumiskā stāvokļa, nevis aktivitātes jomas. Līdz ar to, izmantojot dažādu datu uzskaiti un klasifikāciju, datu uzskaitē ir nepilnīga un neprecīza. Otra iezīme, kas neļauj sniegt precīzu un padziļinātu pārskatu pār sektoru ir tas, kas Statistikas pārvalde datus sniedz tikai apkopotā veidā, līdz ar to nav iespējams veikt padziļinātu ekonomisko analīzi.

Tāpat pastāv un tiek pielietoti vairāki sektora nosaukumi. Statistikas pārvalde lielāko daļu bezpeļņas organizācijas ir ietvērusi sektorā ar nosaukumu „Bezpeļņas organizācijas, kas apkalpo mājsaimniecības” (NISH – Nonprofit Institutions Serving Households), kas sevī ietver pilsoņu organizācijas, fondus, arodbiedrības, politiskās partijas, reliģiskās organizācijas un šo iestāžu sniegtās organizācijas, kas sniedz veselības aprūpes un izglītības pakalpojumus. Tai pat laikā sektors, kas tiek saukts par „Bezpeļņas uzņēmumi” ietver arī tādas nevalstiskās organizācijas kā interešu apvienības. Lai atvieglotu datu ievadi un būtu iespējams salīdzināt datus ne tikai iekšienē, bet arī ar citu valstu datiem, kopš 2004.gada Čehijā tiek pielietota COPNI klasifikācija, kas ir daļa no Starptautiskās nacionālo kontu sistēmas.²⁸

Datu apmaiņa Statistikas klasifikācijas un Statistiskās nomenklatūras veido Čehijas statistikas birojs sadarbībā ar Ministrijām. Klasifikācijas priekšmetus paziņo Čehijas Statistikas birojs, nosakot likumos vietu, kur klasifikācija var būt izmantojama.

Informāciju par NVO sektora ekonomisko darbību var iegūt no Nacionālā kontējuma, kurā redzams pārskats pār NVO izdevumiem un kapitāla investīcijām. Informāciju par darbinieku skaitu, kas ir nodarbināti nevalstiskajās organizācijās ir iespējams uzzināt no darbinieku statistikas, ko sniedz Čehijas Centrālais statistikas birojs.

²⁸ <http://www2.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/engtab/A7003077BA>

Lai iegūtu kvalitatīvāku informācijas Čehijas statistikas pārvalde pielieto dažādas izlases metodes. Populārākā ir statistikas aptauju veikšana.

Informācija par NVO Čehijas statistikas birojā tiek sadalīta trīs grupās - pirmajā grupā ietilpst visas NVO, otrā - NVO, kur tiek nodarbināti līdz 20 darbiniekiem, bet trešā – NVO, kur tiek nodarbināti vairāk kā 20 darbinieki.

Čehijas statistikas birojs sniedz sekojošo informāciju par NVO:

- NVO skaits pa veidiem;
- Darbinieku skaits un alga;
- NVO Ieņēmumi un izdevumi (Ieņēmumi no saviem produktiem, pakalpojumiem, tirdzniecības. Izdevumi no materiālu un enerģijas patēriņa, preču pārdošanas, pakalpojumu patēriņš, algas, likumīga sociāla apdrošināšana, likumīgie un citi sociālie izdevumi);
- Piederošais NVO īpašums (pirkuma cenas, inventārs, finansiālie aktīvi);
- Netverama un tverama īpašuma ieguvumi un zaudējumi;
- NVO biedru un brīvprātīgo darbinieku skaits (Saņemtie ziedojumi, saņemtais nodoklis no līdzdalības, nodrošinājums ar ieguldījumiem, brīvprātīgo darbinieku skaits, brīvprātīga darba stundas)²⁹

Paralēli Statistikas pārvaldei, Čehijā pastāv informācijas centrs par nevalstiskām organizācijām, kas atbalsta NVO attīstību un informē sabiedrību par NVO devumu sabiedrībai. Primārie šī centra mērķi ir atbalstīt NVO darbības specializācijas, informēt un izglītēt sabiedrību par NVO, pastiprināt sadarbības attīstību starp NVO, valsti, uzņēmumiem un mēdijiem, pastiprināt sadarbības attīstību starp reģionāliem un ārzemju NVO. Informācijas centrs piedāvā lielāko Čehijas NVO datu bāzi, kur ir iespējams iegūt informāciju par NVO skaitu pa konkrētām darbības jomām visos Čehijas reģionos. 2006. gadā šajā datu bāzē bija 4.202 organizācijas.

²⁹ <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/engp/9504-08>

3. Iespējamie risinājumi

Latvijā šobrīd nevalstiskais sektors tiek ietverts vairākās klasifikācijās, kuru pielietojums ir dažāds, taču mērķis viens – uzskaitīt un apkopot NVO sektora darbību.

Kā vienu no klasifikācijas veidiem var minēt „Institucionālo sektoru klasifikācija”, kurā nevalstiskais sektors tiek ietverts zem sadaļas „Mājsaimniecības apkalpojošās organizācijas” ar klasifikācijas kodu S15. Minētais sektors sastāv no bezpeļņas institūcijām, kas ir atsevišķas juridiskas personas, kuras apkalpo mājsaimniecības, un kuras ir privāti citi ārpustirgus ražotāji. To galvenie resursi, neskaitot tos, kas būti no gadījuma rakstura tirdzniecības, tiek gūti no brīvprātīgām iemaksām naudā vai natūrā no mājsaimniecībām kā patērētājām, no valsts pārvaldes maksājumiem, kā arī no īpašuma ienākuma. Sīkāks sadalījums par darbības veidiem vai mērķiem šīs klasifikācijas ietvaros netiek veikts.

Otrs klasifikācijas veids ir Eiropas Savienības ekonomiskās jeb saimnieciskās darbības veidu klasifikācija NACE. Šajā klasifikācijas neskatoties uz to, ka NVO sektoram tiek atvēlēta O sadaļa „Sabiedriskie, sociālie un individuālie pakalpojumi” (NACE 1.1. red.) un S sadaļa „Citi pakalpojumi” (NACE 2. red.), nevalstiskās organizācijas tiek izklaidētas pa visām klasifikācijas sadaļām atbilstoši attiecīgās organizācijas ekonomiskās darbības veidam.

Kā trešo klasifikācijas veidu var minēt „Mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju mērķu klasifikācija” (COPNI), kas Latvijā ir ieviesta kopš 1999.gada ar mērķi pilnveidot bezpeļņas organizāciju darbības uzskaiti. COPNI klasifikāciju ļauj klasificēt organizācijas pēc to sociālekonomiskajiem mērķiem, tādējādi ļaujot sagrupēt NVO sektoru vairākos griezumos, tādos kā mājvieta, veselība, atpūta un kultūra, izglītība, sociālā aizsardzība, reliģija, politiskās partijas, darba un profesionālās organizācijas, vides aizsardzība un pakalpojumi, kas nav minēti citur.

Visas iepriekš minētās klasifikācijas tiek pielietotas datu salīdzināšanai starp valstīm, kā arī Nacionālo kontu sistēmas sastādīšanai.

Neskatoties uz to, ka Latvijā veiksmīgi tiek pielietoti un darbojas dažādi klasifikācijas veidi, tas nedod iespēju veikt pilnvērtīgu NVO sektora pārskatāmību, jo lielākā daļa no datiem nav brīvi pieejama vai ir konfidenciāla. Tāpat pašlaik nav pieejams NVO sektora

sadalījums pēc COPNI klasifikatora, jo tā pielietojums ir ļoti pasīvs un izmantots tikai Nacionālā kontu sistēmas sastrādāšanā un datu sniegšanai.

Analizējot ārvalstu pieredzi NVO sektora klasifikatoru ieviešanā un datu apkopošanā, var secināt, ka datu un informācijas apjoms, ko iespējams iegūt organizācijas klasificējot ir ļoti plašs:

- Organizācijas nosaukums un reģistrācijas numurs;
- Adrese un kontaktinformācija;
- Vidējais darbinieku skaits un to vidējais atalgojums;
- Organizācijas izpildinstitūcija un biedri;
- Organizācijas mērķi un darbības sektors;
- Aktivitātes, ar kurām organizācija nodarbojas;
- Organizācijas darbības zona;
- Saņemto un sniegto ziedojumu apjoms, veids, saņēmējs;
- Informācija, kas pieejama organizācijas gada pārskatos
- Un cita

Neskatoties uz to, ka NVO sektora informācija ir pieejama vienviet un analizējama dažādos griezumos, tai skaitā pēc darbības mērķa, klasifikatora ieviešana neatrisina visas ar nevalstiskā sektora statistiku saistītās problēmas. Taču tas Latvijā ļautu sakārtot sektora darbību pēc vienotiem kritērijiem un dotu iespēju novērtēt patieso sektora devumu tautsaimniecībā gan kopumā, gan pa nodarbošanās veidiem.

3.1. Klasifikācijas ieviešana.

Lai varētu novērtēt patieso NVO sektora doto pievienoto vērtību tautsaimniecībā, Latvijā nodēriģi būtu izmantot sistēmu, kas klasificē NVO pēc to darbības mērķa. Mērķa klasifikācijai vispareizāk būtu izvēlēties COPNI klasifikāciju, kura ļauj klasificēt organizācijas pēc to sociālekonomiskajiem mērķiem. Tā kā viena organizācija nereti nodarbojas gan, piemēram, sociālaļajā aprūpē, gan izglītībā vai kādā citā jomā, COPNI klasifikācija ļauto to ierindot tai atbilstošā sfērā.

Tieši informācijas trūkums par organizācijām, kas darbojās vienā vai otrā jomā ir lielākā problēma ar ko saskaras nozarē strādājošie. Dažkārt ir ļoti grūti atrast sadarbības partnerus, lai gan ir zināms, ka ir reģistrētas vajadzīgās organizācijas.

Pielietojot COPNI nevalstiskā organizāciju būtu iespējams ieklasificēti zem vairākām sadaļām, atbilstoši tās darbības mērķim, nevis zem vienas, kas varbūt nav tā, kurā organizācija dod vislielāko pievienoto vērtību. COPNI klasifikācija identificē kopējus mērķus, piemēram, kultūra, izglītība, likumdošana, reliģija un citas, tādējādi aptverot visus ekonomiskos sektorus, kā arī identificē sektoram specifiskos mērķus. Šīs sistēmas pielietojumu NVO sektora uzskaitē rekomendē arī Eiropas Savienība, tādējādi nodrošinot starpvalstu datu salīdzināšanu.

Aktualizējot un nosakot COPNI klasifikāciju kā galveno NVO sektora klasifikāciju Latvijā, līdzīgi kā tas ir komercsabiedrībām, kur jāreģistrē sava darbības sfēra pēc NACE klasifikācijas, jāreģinās ne tikai ar nepieciešamām izmaiņām vairākos normatīvajos aktos, bet jāveic arī skaidrojošais un motivējošais darbs NVO sektoru, lai tiem būtu pilnīga informācija par šādas sistēmas ieviešanu un pielietojumu.

COPNI klasifikācijas pielietojums, iesniedzot informāciju valsts statistikas apkopošanai, veidojot valsts statistiku vai apmainoties ar to, ir noteikts ar Ministru kabineta 2007.gada 2.janvāra noteikumiem Nr.21 „Kārtība, kādā izstrādājama (adaptējama), ieviešama un lietojama vienotā ekonomiskās informācijas klasifikācijas sistēma”. Līdz šim tas ir atrodams zem sadaļas „Starptautiskās klasifikācijas un klasifikatori”. Ja oriģinālais COPNI klasifikators tiek pielāgots Latvijas situācijai, ieviešot kādu papildinājumu vai svītrojot atsevišķas sadaļas, tas būtu iekļaujams šo nolikumu pielikumā pie nacionāļajiem klasifikatoriem.

Jāatzīmē, ka pielietojot COPNI klasifikatoru, nebūtu nepieciešams veikt izmaiņas NACE klasifikācijas sistēmā, jo šīs klasifikācijas ir savietojamas, bet tai pašā laikā dod iespēju aplūkot sektoru dažādos griezumos, gan pēc darbības veidiem, gan mērķa. Šo abu klasifikāciju iespējamo integrāciju un iespējamo pielietojumu ir pieļāvusi arī galvenā valsts pārvaldes iestāde, kuras uzdevums ir apkopot statistikas datus – Centrālā statistikas pārvalde.

NVO sektora pārstāvji ir atzinuši, ka iespējams klasifikatora ieviešana ļautu pārraudzīt sektora darbību daudz dziļāk kā līdz šim, taču veiktās izmaiņas vai papildinājumi nedrīkst jebkādā veidā ierobežot NVO darbību ne attiecībā uz finanšu līdzekļu piesaisti, ne arī uz nodarbošanās veidiem.

NVO klasifikatora ieviešanas mērķim ir veikt ekonomisko analīzi par Latvijas NVO un veiktu salīdzinājumu ar citām valstīm. Tāpat ne mazsvarīgāk ir radīt uzticamību sektora darbībai un veidot efektīvu sadarbības modeli, izmantojot vienotu uzskaites sistēmu, jo pašlaik esošā zemā datu pieejamība un kvalitāte atstāj negatīva ietekme uz NVO sektora uzticamību kopumā.

NACE klasifikācijas pielietojuma pozitīvās un negatīvās iezīmes:

Pozitīvās iezīmes	Negatīvās iezīmes
<ul style="list-style-type: none"> • Visas iestādes un organizācijas ir klasificētas pēc vieniem principiem; • Plaši pielietota līdz šim; • Neprasa papildus līdzekļus; • Zināms datu apkopošanas mehānisms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sadalījums tikai pēc ekonomiskās darbības; • NVO sektors nav vienkopus, grūti atdalāms; • Nav viennozīmīgs dalījums, pārsvarā ir zem sadaļas „Citi pakalpojumi”.

COPNI klasifikācijas pielietojuma pozitīvās un negatīvās iezīmes:

Pozitīvās iezīmes	Negatīvās iezīmes
<ul style="list-style-type: none"> • NVO sadalītas pēc darbības mērķa, kas atspoguļo reālo NVO būtību; • Ietilpst tikai bezpeļņas organizācijas; • Ir skaidri definēts jomu sadalījums; • Savietojams ar citām klasifikācijām; • Dati ērti salīdzināmi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nesniedz pilnīgu ieskatu tajās darbības jomās, kas nav piesaistītas mājsaimniecībām; • Līdz šim pasīvi izmantota, nav zināma; • Jauna sistēma, prasa papildus līdzekļus; • Informācijas apkopošanai būs jāizmanto vienots standarts.

Ieviešot kvalitatīvu statistikas sistēmu, būtu iespējams salīdzināt nevalstiskā un privātā sektora pienesumu tautsaimniecības attīstībā. Veicot regulāru NVO sektora analīzi un izdodot regulārus pārskatus pār sektoru dotu iespēju dokumentēt NVO sektora virzienus, struktūru, finansēšanu un lomu, izskaidrot kāpēc šis sektors variē pēc lieluma un pazīmēm starp dažādiem reģioniem, kas veicina sektora izaugsmi, novērtēt organizācijas radīto ietekmi un pievienoto vērtību ekonomikai, kā arī informēt sabiedrību par nevalstiskā sektora darbību.

Ja līdz šim informācija un dati par NVO sektoru, galvenokārt, bija pieejami tikai apkopotā veidā, tad klasifikācijas pielietojums ļautu datus analizēt jau sadalījumā pa mērķu grupām un apakšgrupām.

Pielietojot COPNI klasifikatoru, ar NVO datiem būtu iespējams rīkoties tāpat kā ar uzņēmumu datiem. Pēc reģistrētajiem kodiem būtu iespējams noteikt organizācijas mērķu un aktivitātes, kā arī tālāk analizēt sniegto informāciju pēc noteiktas struktūras. Tā kā pašlaik noteikumi neprasa norādīt ar ko nodarbojas NVO, būtu nepieciešams mainīt normatīvos aktus, kas saistīti ar informācijas sniegšanu UR un papildināt pieteikuma veidlapas un iesniedzamo izmaiņu veidlapu ar sadaļu „Organizācijas darbības veidi”.

Lai nenoslogotu ne NVO sektorā strādājošos, ne valsts iestādes būtu nepieciešams ieviest pārrejas jeb sagatavošanās periods līdz vienam gadam. NVO ik gadu ir jāsniedz UR izmaiņas, kas notikušas organizācijā. Līdz ar to šādā veidā būtu iespējams saņemt informāciju par lielāko daļu organizāciju, neapgrūtinot tos ar papildus veidlapu aizpildīšanu. Tām organizācijām, kurās nenotiek aktīva darbība vai nav bijušas izmaiņas, būtu jāiesniedz atsevišķa veidlapa. Nosakot pārejas periodu, tiek samazināti arī izdevumi, kas saistīti ar sistēmas papildināšanu. Ieviešot šādu sistēmu, valsts finansējums būtu nepieciešams veidlapu izstrādei un datu bāzes korekciju veikšanai un datu ievadīšanai, kas būtu krietni lētāk kā izstrādāt jaunu sistēmu NVO reģistrācijai tikai klasifikācijas vajadzībām.

Apskatot ārvalstu pieredzi datu iegūšanai ir vērojama progresīva pieeja. Informācija par NVO tiek iegūta ar anketu palīdzību vai nu izsūtīt tās organizācijām pa pastu vai reģistrējoties elektroniskā formā. Tā kā Latvijā notiek elektronisko pakalpojumu attīstība, izmaiņas un papildinājumus Biedrību un Nodibinājumu reģistrā, kā arī citos NVO reģistros varētu veikt elektroniski. Šādā gadījumā skatoties ilgtermiņš, izmaksas būtu krietni

mazākas, kā šo darbu veiktu iestādes darbinieki. Lielākie finanšu ieguldījumi ir nepieciešami tieši datu bāzes elektronizēšanā un organizāciju reģistrēšanā. Ar laiku šādā veidā varētu optimizēt darbu pie pārējo datu sniegšanas.

Ieviestā NVO klasifikācija nedrīkst apgrūtināt organizācijas darbību, iespējas saņemt finanšu līdzekļus (gan valsts , gan Eiropas Savienības), veidot sadarbību ar citām organizācijām vai kā savādāk tikt ierobežota norādītā klasifikatora (darbības jomas) robežās. Norādītais klasifikators kalpo kā līdzeklis datu uzskaitē un sektora analīzei pa jomām.

Lai nodrošinātu plašāku ieskatu organizāciju darbības jomās ir nepieciešams norādīt, piemēram, 3 galvenās darbības jomas. Skaitis var mainīties iespējamās klasifikācijas izstrādes periodā. Tāpat būtu jāļauj norādīt, ka organizācija darbojas arī citās sfērās, taču ja sadaļa „citi pakalpojumi” pēc kārtējā darbības perioda resursu ziņā sastāda lielāku daļu kā 50%, tad būtu jālūdz izdalīt pa pozīcijām.

Attiecīgi, ieviešot izmaiņas NVO reģistrācijas veidlapā un nodrošinot skaidru organizāciju uzskaiti pēc COPNI klasifikācijas, būtu svarīgi, ka arī finanšu plūsma tiktu atdalīta tādā pašā sadalījumā pa ieņēmumiem un izdevumiem katrai jomai atsevišķi. Tādā veidā būtu nepieciešams veikt izmaiņas noteikumos, kas saistīti ar organizāciju gada pārskatu iesniegšanu, norādot, ka bilances izdevumu un ienākumu posteņi ir jāatspoguļo atbilstoši organizācijas darbības jomām. Tādā pašā veidā būtu norādāmi ar saņemtie un sniegtie ziedojumi.

3.2. NVO datu bāzes izveide.

Latvijā ir nepieciešams izveidot vienotu NVO datu bāzi, kas balstītos uz noteiktā klasifikatora, kas nodrošinātu informācijas pieejamību par NVO sektoru vairākos griezumos. Tas galvenokārt ir nepieciešams, lai veicinātu savstarpējo NVO sadarbību, NVO sadarbību ar valsti un NVO sadarbību ar sabiedrību.

Lielākā daļa informācijas, kas būtu ietverama datu bāzē jau tagad ir pieejama valsts iestāžu datu bāzēs – Valsts ieņēmumu dienests (gada pārskati), Uzņēmumu reģistrs (reģistrācijas dati), Finanšu ministrija (sabiedriskā labuma organizāciju darbība) un Centrālā statistikas pārvalde, kura informāciju saņem no citām datu bāzēm. Līdz ar to šīs datu bāzes uzturētājs varētu būt statistikas pārvalde sadarbībā ar ekonomikas un finanšu ministriju.

Latvijas apstākļos būtu lietderīgi ieviest elektronisko reģistru līdzīgi kā Igaunijā, tādā veidā tiktu atvieglots gan darbs pie datu ievades, gan ilgtermiņā optimizēti finanšu resursi.

Datu bāzei vajadzētu saturēt sekojošu informāciju:

- Organizācijas nosaukums un reģistrācijas numurs;
- Organizācijas reģistrācijas un atrašanās vieta;
- Kontaktinformācija;
- Vidējais darbinieku skaits;
- Organizācijas izpildinstitūcija un organizācijas biedri;
- Organizācijas mērķi un darbības sfēras;
- Aktivitātes, ar kurām organizācija nodarbojas;
- Organizācijas darbības zona;
- Pārskati par organizācijas darbību;
- Ziedojuma pārskati;
- Sabiedriskā labuma organizāciju pārskati;
- Organizācijas lielums attiecībā pret pārējām nozares un sektora organizācijām.
- Salīdzinājums ar iepriekšējo gadu darbību.

Informācija būtu atjaunojama vienu reizi gadā pēc gada pārskatu un izmaiņu iesniegšanas UR, VID un Finanšu ministrijā. Datu bāzei jābūt pieejamai jebkuram interesentam gan NVO pārstāvjiem, gan jebkuram citam sabiedrības loceklim.

Datu bāzes pozitīvās un negatīvās iezīmes:

Pozitīvās iezīmes	Negatīvās iezīmes
<ul style="list-style-type: none"> • Ērta informācijas pieejamība; • Vienots datu apkopotājs; • Ērts sadarbības partneru meklētājs; • Aktualizēta informācijas uzturēšana; • Pārskatāma informācija; • Funkciju nedublēšanās. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vienota informācijas standarta ievērošana (papildus izdevumi).

Paralēli datu bāzei būtu nepieciešams izveidot ikgadējo pārskatu par NVO sektoru, kur būtu apkopotā informācija par NVO vairākos griezumos.

Ieguvumi, ko saņems valsts ieviešot NVO klasifikatoru:

- Iespēja novērtēt NVO pienesumu tautsaimniecības attīstībā;
- Iespēja analizēt NVO sektora ieguldījumu valsts ekonomiskā;
- Iespēja analizēt NVO sektora attīstības virzienus un tempus.
- Iespēja noteikt optimālāko finanšu modeli, lai nodrošinātu sektora attīstību.

Ieguvumi, ko saņem NVO pēc klasifikatora ieviešanās:

- Līdz ar klasifikatora ieviešanu NVO sektors kļūst pārskatāmāks, tas savukārt veicinās uzticamību sektoram;
- Vienotā NVO datu bāze, kas balstīsies uz konkrēto NVO klasifikatoru palīdzēs veicināt NVO savstarpējo sadarbību, sadarbību ar valsti un sadarbību ar sabiedrību.

Lai ieviestu un realizētu nepieciešamās izmaiņas NVO sektora pārskatāmības nodrošināšanā, ir nepieciešams veikt virkni labojumus normatīvajos aktos.

Latvijas Republikas Likumi

- Biedrību un nodibinājumu likums
- Sabiedriskā labuma organizāciju likums
- Likums par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām
- Reliģisko organizāciju likums
- Politisko partiju likums
- Likums par arodbiedrībām
- Valsts statistikas likums
- Grāmatvedības likums

Ministru Kabineta noteikumi

- Noteikumi Nr.21 „Kārtība, kādā izstrādājama (adaptējama), ieviešama un lietojama vienotā ekonomiskās informācijas klasifikācijas sistēma” (02.01.2007);
- Noteikumi Nr.808 „Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem” (03.10.2006)
- Noteikumiem Nr.11 „Noteikumi par sabiedriskā labuma organizāciju administratīvajiem izdevumiem” (04.01.2005.)
- Noteikumi Nr.52 „Noteikumi par biedrības vai nodibinājuma iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu” (18.01.2005)
- Noteikumi Nr.928 „Noteikumi par reliģisko organizāciju gada pārskatiem” (14.11.2006)
- Noteikumi Nr. 591 „Noteikumi par politisko organizāciju (partiju) un to apvienību gada pārskatiem” (2004.07.13.)

Nevalstisko organizāciju reģistrācijas veidlapas ir jāpapildina ar sadaļu „darbības joma”, bet noteikumos par gada pārskatiem jānorāda, ka NVO iesniegtajam izdevumu, ienākumu un ziedojumu pārskatiem jābūt sadalītiem pa darbības jomām.

Papildus veicamajām izmaiņām jau esošajos normatīvajos aktos, ir nepieciešams izstrādāt noteikumus, kas apstiprinātu jaunizveidotā klasifikatora ieviešanu un pielietojumu attiecībā uz NVO sektoru.

Secinājumi un ieteikumi

Pieaugot nevalstisko sektoru ietekmei un nozīmei sabiedrisko un ekonomisko un jautājumu risināšanā, ir nepieciešams skaidri definēt gan sektoru kā tādu, gan sektora darbības jomas. Kā viens no paņēmieniem, lai nodrošinātu caurspīdīgu un pārskatāmu sektora darbību ir tāda klasifikācijas ieviešana, kas būtu pieņemama NVO darbības stilam. Pētījumā tika noskaidrots, ka piemērotākais veids kā uzskaitīt un sadalīt NVO ir COPNI klasifikācija, kura definē un sadala organizācijas pēc to mērķiem.

COPNI klasifikācijas ieviešana ir optimālākais variants ne tikai no finansiālo aspektu puses, bet arī no optimizācijas, jo šīs klasifikācijas pielietojums tiek noteikts Eiropas Savienības datu salīdzināšanas nolūkos un teorētiski tiek pielietots. COPNI klasifikators ir ērti savietojams ar citiem gan nacionālajiem, gan starptautiskajiem klasifikatoriem, tādējādi ļaujot analizēt un salīdzināt NVO darbību ar citiem ekonomiskās darbības veidiem.

Pašreizējās informācijas un datu apkopošanas galvenie mīnusi ir informācijas sadrumstalotība un nepieejamība vienviet. Dati un informācija par sektoru ir pieejama dažādās valsts datu bāzēs, dažādu iestāžu pārraudzībā. Lielākā daļa informācijas tiek apkopota Centrālā statistikas pārvaldē, taču, piemēram, informāciju par sabiedrisko labuma organizāciju darbību apkopo Finanšu ministrija, kura, lai gan informāciju un datus apkopo un analizē, tālāk nenodod.

Klasifikācijas ieviešana ļautu ērti piekļūt plāsi pieejamai un strukturētai informācijai par sektoru un tās dalībniekiem. Galvenie ieguvēji būtu ne tikai NVO, bet arī sabiedrība kopumā. Tas atvieglotu sadarbības veidošanu, aktuālu jautājumu apspriedi sabiedrībā izmantojot NVO kā publisko platformu.

Tai pat laikā caur publisko datu bāzi būtu iespējams saņemt aktuālo informāciju par sektoru un novērst funkcionālo dublēšanu, kas nereti veidojas tādu iemeslu dēļ, ka iestādes savā starpā nesadarbojas un nav informētas par līdzīgu organizāciju darbību.

Kā negatīvo aspektu klasifikācijas un datu bāze ieviešanā var min vienotas informācijas sniegšanas standarta ievērošana, kas sākumposmā prasa lielus finanšu ieguldījumus ne tikai no valsts puses, bet arī no NVO, taču ilgtermiņā šīs investīcijas dos

savu ieguldījumu caur ērtu un pārskatāmu sektora darbību, sadarbības projektu ieviešanu, darba optimizēšanu starp organizācijām un pakalpojumu deleģējumu no valsts puses.

Jaunizveidotajai datu bāzei ir jābūt uzturētai no valsts puses.

Ieviešot klasifikāciju ir jābūt noteiktam pārrejas periodam vismaz viens gads, kuru laikā NVO tiek dota iespēja iesniegt informāciju par tās darbības mērķiem. Ieviestais klasifikators nedrīkst kalpot tikai kā līdzeklis statistikas datu apkopošanai, bet tam jādarbojas arī kā ērtam sadarbības partneru meklēšanas avotam, sektora darbības novērtētājam un indikatoram pēc kā būtu iespējams noteikt nepieciešamo finanšu līdzekļu sadalījumu sektorā un mehānismam, kas palīdzētu noteikt optimālāko valsts sniegto pakalpojumu deleģējuma sadalījumu.

Pielikumi